

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ І ПОНЯТЬ необхідних для практиканта

А

Активізація – збудження психічних процесів (відчуття, сприйняття, уява, мислення тощо) учня за допомогою певних методичних прийомів для досягнення мети пізнання.

Активізація процесу навчання – процес застосування певних методів і прийомів організації навчальної роботи з метою підвищення активного діяльного стану учня. Умовами **А.п.н.** є індивідуальний підхід до учнів, їхніх можливостей та здібностей. Використання форм **А.п.н.** залежить від характеру навчального матеріалу, рівня підготовки та психологічних можливостей школярів, наявності ТЗН.

Актуалізація – дія, що передбачає відтворення в пам'яті системи фундаментальних знань (понять, положень, фактів, закономірностей), життєвого досвіду, раніше засвоєних способів навчання (знань, навичок, прийомів та порядковості), необхідних для набуття системи нових знань, умінь та навичок.

Алгоритм – логічно зумовлена система і окреслена система правил щодо виконання поставленого завдання; ланцюжок поступових дій (кроків) у досягненні мети поставленого навчального завдання.

Аналіз – розкладання цілого на частини та визначення окремих елементів, що становлять цілісну єдність за допомогою практичних дій і розумових операцій,

Аналіз художнього тексту – процес аналітичного читання твору, в результаті якого відбувається умовний розподіл цілісного художнього твору на складові частини та елементи. Аналіз внутрішньої структури кожного елементу тексту допомагає осягнути твір як художньо-естетичну єдність.

А.х.т. здійснюється в три етапи: сприйняття художнього твору; осмислення твору; вихід за його межі. **А.х.т.** передбачає реалізацію наступних операцій: порівняння, зіставлення, узагальнення, синтез. Прийоми **А.х.т.** повторне перечитування окремих епізодів тексту; порівняння фрагментів та текстів; зіставлення (елементів художньої структури одного і того самого твору; творів, близьких за характером, сюжетом, образами, проблемами, способами типізації дійсності; твору з життєвими та історичними фактами, що мають місце у сюжеті); переклад словесних художніх образів мовою суміжного мистецтва; узагальнення.

Аналіз і синтез у навчанні – застосування в навчальному процесі логічних прийомів, згідно яких об'єкт вивчення розглядається за окремими ознаками (аналіз) і в єдності розрізнених складових (синтез).

Аспект – кут зору, на основі якого сприймається чи оцінюється явище(предмет), яке підлягає розгляду.

Асоціація – тип зв'язку, який встановлюється під час розумової діяльності між поняттям та його асоціативним еквівалентом.

Б

База знань – сукупність формалізованих знань у вигляді системи, що складається з низки першоджерельних фактів і загально визнаних правил.

Базисні категорії методики – основні положення методики викладання. До **Б.к.м.** відносять: мету, завдання, зміст, принципи, методи, прийоми. Засоби, форми навчання.

Бесіда – 1) вид діалогічної мови; 2) один із найскладніших видів діалогу за змістом і формою; 3) один із словесних методів навчання, у процесі якого вчитель організовує розмову з учнем за допомогою запитань.

Біографічний метод аналізу твору – сукупність прийомів організації роботи над текстом художнього твору, коли матеріалом вивчення стають факти життя і творчості письменника.

В

Вербальний – термін, який вказує на засіб передачі інформації в усній, словесній формі.

Вивчення художнього твору – процес опрацювання твору, який здійснюється за певними етапами: ознайомлення з біографією та творчим шляхом письменника, підготовка до сприйняття твору, читання твору, підготовка до його аналізу, проведення аналізу, підведення підсумків роботи, підготовка та проведення творчих робіт за текстами творів.

Відтворююча уява – те ж саме, що і репродуктивна уява.

Вікторина – пізнавальна гра, яка складається із запитань та відповідей. Вона може бути застосована як засіб зацікавлення або перевірки знань учнів.

Вступні уроки до вивчення (курсу, періоду, твору) – тип уроку, з якого розпочинається вивчення курсу, періоду чи твору. Основним завданням **В.у.** є створення умов для розуміння та сприйняття інформації щодо основних тенденцій розвитку літературного процесу в певний період, підготовка учнів до сприйняття тем монографічного характеру. Методичні прийоми організації роботи на **В.у.**: слово вчителя, бесіда, розповідь вчителя, робота з підручником, робота з додатковим науковим матеріалом, звернення до творів суміжних видів мистецтв.

Г

Гіпертекст – у сучасному літературознавстві **Г.** пов'язана з особливою формою художнього тексту, яка містить окремі ідейно й художньо завершені частини, що несуть додаткову інформацію.

Гра дидактична – спеціально створена або пристосована для цілей навчання. В процесі проведення гри розвиваються увага, спостережливість, пам'ять, мислення, мова учнів, а також вирішуються навчальні завдання.

Д

Дебати – організаційно структуроване обговорення суперечливих поглядів а позицій з однієї загальнозначущої проблеми.

Декламування – прийом організації читання вголос. Для створення певного емоційного настрою може бути створено прийом мело декламування (декламування тексту художнього твору в музичному супроводі).

Дефініція – коротке визначення змісту поняття.

Дискусія навчальна – словесний метод навчання, який передбачає організацію спільної мовної діяльності учнів щодо висунення різних гіпотез з метою відбору, пошуку правильної відповіді і використання її для розв'язання поставленої проблеми.

Диспут – суперечка на наукову, літературну або іншу тему, що відбувається перед аудиторією або з її залученням. Диспут допомагає розвитку логічного мислення учнів.

Диференційоване навчання – процес активізації пізнавальної діяльності учнів шляхом поглибленого вивчення провідних, профілюючих предметів у системі шкільної освіти.

Диференціація навчання – врахування індивідуальних особливостей у формі об'єднання їх на основі будь-яких індивідуальних особливостей для структурованого (диференційованого) навчання. Диференційовані підгрупи створюються на основі індивідуальних ознак – особливостей мотивації, уваги, сприйняття, мислення, специфіки навчальної діяльності тощо.

Діалогічне навчання – спосіб навчальної комунікації, що реалізується в діалозі, бесіда між двома особами – суботами спілкування (учителем та учнями або учнями). У процесі обміну думками відбувається пізнання сутності досліджуваного предмета чи явища.

Домашні завдання – складова частина навчального процесу, яка полягає у виконанні учням за завданням учителя самостійної початкової і практичної роботи в позаурочний час.

Домінанта – головна ідея, основна, провідна ознака або важлива складова частина чогось.

Дослідницький метод – метод залучення учнів до самостійних і безпосередніх спостережень, за допомогою яких вони встановлюють зв'язки між певними явищами, роблять висновки, пізнають закономірності.

Доступність навчання – дидактичний принцип навчання, який передбачає відповідність змісту навчального матеріалу, методів засобів, і форм організації навчання віковим та індивідуальним особливостям учнів.

Е

Евристична бесіда – 1) педагогічний різновид словесних навчальних методів, передбачає організацію частково-пошукової діяльності учня з метою віднайдення рішення певної проблеми; 2) запитально-відповідальна форма навчання, за якої учитель не повідомляє учням готових знань, а вміло поставлені питання приводить до розуміння нових понять.

Епіграф до уроку – дібраний учителем певний художній вираз або цитата-висловлювання, що акумулюють основний зміст уроку і пов'язані з його художньо-естетичною ідеєю. **Е.** є своєрідним камертоном уроку і може трактувати як внутрішній мотив уроку.

Етапи літературної освіти – сходинка процесу літературного розвитку учнів, який поділяється на певні етапи відповідно вікових особливостей школярів. На першому етапі (5-6 кл.) для учнів характерна посилена емоційність і безпосередність художнього прочитання, увага до конкретики сюжету твору. На цьому етапі учні не усвідомлюють художньої єдності твору і сприймають його фрагментарно, не звертаючи уваги на естетичну складову. На другому етапі (7-8 кл.) посилюється увага учнів до внутрішнього світу героїв. Їхніх думок, переживань. Старші підлітки, що належать до цієї групи не бачать прояву авторської присутності, не усвідомлюють специфіки художнього твору. На третьому етапі (9-11(12) кл.) відбувається само ідентифікація учня, зростає інтерес до моральної сфери життя людини. Художній твір на цьому рівні сприймається у світлі ідеалів та ціннісних орієнтирів, що формуються.

Етапи роботи над художнім твором – певна послідовність вивчення тексту художнього твору. За традиційною методикою передбачає наявність кількох етапів навчальної діяльності: підготовка до сприйняття твору, читання тексту, аналіз твору, підсумкові узагальнюючі заняття.

3

Закріплення знань, умінь, навичок – етап у роботі вчителя з реалізації дидактичного принципу засвоєння учнями навчального матеріалу.

Засвоєння – етап унаочнення процесу надбання індивідом загальноісторичного досвіду, перетворення його в джерело особистісних досягнень.

Зацікавленість у навчанні – активне пізнавальне ставлення учнів до навчання. З наявністю **З.** знання засвоюються ґрунтовно. Пізнавальний інтерес виникає в результаті включення учнів до активної творчої діяльності шляхом добору сильних, цікавих, нових за змістом та формою завдань, які спонукають до самостійних активних роздумів.

Знання – результат пізнавальної діяльності, зафіксований у свідомості людини.

I

Ілюстративність у навчанні – використання творів образотворчого мистецтва, цитат, документів, кіно-, відео-, телематеріалів під час проведення навчальних занять, що має за мету підвищити емоційне сприйняття навчального матеріалу, збагатити уяву учнів та закріпити їхні знання.

Ілюстрація – зображення, за допомогою якого учитель унаочнює свою розповідь або текст твору.

Інваріант – елемент системи, що залишається незмінним за умови будь-яких модифікацій.

Індивідуалізація навчання – організація навчального процесу, за якого вибір засобів, прийомів, темпу навчання здійснюється з врахуванням індивідуальних особливостей учнів, рівня їхнього розвитку та здібностей до навчання. Індивідуальний підхід у навчанні може бути реалізований із

застосуванням принципів індивідуалізації – врахування особливостей окремих учнів; принцип диференціації – розподіл учнів з приблизно однаковим спрямуванням індивідуальних особливостей на підгрупи.

Індивідуальний підхід – реалізація педагогічного процесу з врахуванням індивідуальних особливостей учнів, що в значною мірою впливає на їхню поведінку у різноманітних життєвих ситуаціях.

Інновація педагогічна – процес створення, поширення й використання нових засобів для розв'язання сучасних педагогічних проблем, що вимагають застосування нетрадиційних підходів.

Інтерактивне навчання – новітня форма організації пізнавальної діяльності, яка передбачає активну комунікацію, взаємодію між учнями в реальному часі уроку. В основі такого навчання лежать інтерактивні технології, які в свою чергу передбачають зміни в традиційній структурі уроку.

Інтегроване навчання – форма навчання, котра передбачає створення загального уявлення про проблему або явище на основі між предметних зв'язків із застосуванням методичного інструментарію кількох навчальних дисциплін.

К

Кабінет навчальний – приміщення в школі для проведення навчальних класних та позакласних занять з предмету.

Катарсис – процес і результат очищаючої дії різних факторів спрямованої на людину, що викликає відповідні переживання й афекти. К. пов'язаний із отриманням задоволення.

Класифікація методів навчання – групування методів навчання за певними ознаками і встановлення між ними зв'язків.

Конкретизація – введення явища (предмета, події), що вивчається у різноманітність дійсних зв'язків і відношень; один із прийомів пізнання.

Комбінування – прийом добору певних елементів з певною метою і в певному порядку.

Композиційний шлях аналізу художнього твору – шлях розгляду твору, котрий визначається особливостями композиції художнього твору.

Конспект – стислий письмовий виклад змісту книги, статті, лекції тощо. Конспектування є одним із способів активізації пізнавальної діяльності учнів. За формою **К.** може бути текстуальним, тематичним, оглядовим, хронологічним, вільним або у вигляді плану.

Консультація – порада, пояснення надане учням вчителем з будь-якого питання. Сприяє кращому усвідомленню складних для учнів питань, а також поглибленню їхніх знань і розвитку наукових інтересів.

Л

Ланцюжок асоціативних образів – організована єдність асоціативних образів. Створення ланцюжка можна використати як методичний прийом організації аналізу тексту, що базується на виявленні ключових образів художнього твору та доборі до них асоціативних образів.

Лекція – форма системного, послідовного викладу навчального матеріалу, будь-якого питання, теми, розділу, предмета, методів тощо. Головні вимоги до Л. – дотримання принципів науковості, доступності, єдності форми й змісту, емоційність викладу, органічний зв'язок з іншими навчальними заняттями.

Лекція оглядова – форма організації навчального часу, яка передбачає відтворення певного змісту в огляді – в узагальненому, не деталізованому вигляді.

М

Мета уроку – освітньо-виховне завдання, що спрямовує дії вчителя та учнів на вирішення конкретних методично обґрунтованих проблем упродовж уроку чи системи уроків. **М.** включає аспекти навчального, розвивального та виховного характеру.

Метод – спосіб організації спільної діяльності вчителя й учнів для засвоєння школярами потрібного обсягу знань і напрацювання ними потрібних умінь та навичок.

Метод інтертекстуального аналізу твору – спосіб організації вивчення твору, за допомогою якого ці творі виявляється підґрунтя для асоціативного порівняння його з іншим твором чи творами.

Метод контекстуального аналізу твору – спосіб організації вивчення твору, котрий передбачає виявлення певного контексту, що збагачує процес вивчення й аналізу художнього твору.

Метод проектів – організація процесу навчання, за якою учні набувають знань і вмінь у результаті певної структуризації системи навчання, а саме: планування й виконання практичних завдань, що поступово ускладнюються, так званих завдань «проектів».

Метод текстуального аналізу твору – спосіб організації вивчення твору, який передбачає глибинне прочитання твору учнями з метою з'ясування того, завдяки чому твір сприймається як художня цінність, яким чином письменник у творі та через твір репрезентує себе і свій світ.

Метод викладання – способи організації навчання: демонстрація, пояснення, організація тренування, організація практики, корекція, оцінка.

Метод дослідження – способи пізнання явищ дійсності та їх закономірностей. До числа основних методів належать: теоретичний аналіз літератури, узагальнення досвіду навчання, наукове спостереження, апробація у навчанні, дослідне навчання, педагогічний експеримент. Допоміжні методи: анкетування, тестування, хронометраж, інструментальний аналіз результатів дослідження, бесіда з учасниками дослідження.

Методи проблемного навчання – способи організації навчання, коли основна увага надається вивченню мотивів і способів спрямування розумової діяльності учня, а також процедурам його включення в проблемну ситуацію.

Методи інтерактивного навчання – способи організації навчання, за допомогою яких відбувається активне керування процесом засвоєння знань.

Методика розвиваючого навчання – сукупність змісту, методів і прийомів навчання, спрямованих на розвиток розумових сил учня, в основі вибору яких лежить ідея орієнтування не на досягнутий рівень розвитку учня, а на «зону ближнього розвитку» (Л.Виготський).

Методологія – сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в науці.

Мистецький портрет – різновид портрета із зображенням творчої особистості, виконаний художником з метою художнього відтворення духовної аури, атмосфери творчої самореалізації, символіки долі митця тощо.

Міжпредметні зв'язки у навчанні – віддзеркалюють комплексний підхід у навчанні та вихованні, допомагають визначити як основний елемент змісту навчання, так і взаємозв'язки між предметами.

Модель – уявний образ якогось об'єкта, що зберігає зовнішню схожість і пропорції частин за певної схематизації й умовності засобів зображення.

Мозговий штурм – метод навчання, одна із сучасних форм групової роботи.

Метою **М.ш.** є пошук і вироблення оптимального рішення поставленої задачі.

Мотив – причини, умови, чинники, що спонукають людину до дій і вчинків. Основою мотивів діяльності є потреби, інтереси, зацікавленість у чомусь.

Мотивація – система мотивів або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності.

Н

Навичка – усталений спосіб виконання дій, сформований у результаті багаторазових повторень; характеризується високим рівнем засвоєння й відсутністю по елементної свідомої регуляції й контролю, тобто автоматизмом.

Наочність – зорові, чуттєві й тактильні образи, що використовуються в процесі навчання і сприяють кращому розумінню навчального матеріалу учнями.

Неуспішність – нищий, у порівнянні з передбачуваними програмними вимогами, рівень засвоєння учнями освітніх знань.

О

Образна пам'ять – тип пам'яті, запам'ятовування, що характеризується переважним використанням при запам'ятовуванні й відтворенні зорових, слухових та інших уявлень.

Оглядове вивчення – розгляд проблеми (теми тощо) загальним планом з акцентуванням уваги на найсуттєвішому для неї. Частіше проводиться у формі лекції, проте залучення учнів до участі в оглядових уроках обов'язкове.

Опитування – форма усної перевірки знань, яка здійснюється у вигляді відповідей на поставлені запитання. Має на меті контроль знань, закріплення вивченого матеріалу, підготовку до сприйняття нових знань, активізацію всього навчального процесу в цілому.

Особистісно орієнтоване навчання – вид навчання головними ознаками структури якого є: визнання вчителем унікальності та права кожного учня на індивідуальну самооцінку; визнання кожним вчителем та учнем права на унікальність та індивідуальну самобутність кожної людини; кожен учень, визначаючи унікальність іншої, зобов'язаний ї людині, зобов'язаний уміти з нею взаємодіяти на засадах гуманізму.

Оцінювання навчальних результатів – встановлення факту виконання учнями навчальних завдань, рівня їхньої якості. Дидактичними вимогами оцінювання є об'єктивність, системність, урахування індивідуальних особливостей, стимулювання учнів до вдосконалення своєї праці.

II

Персоніфіковане навчання – вид навчання, що ґрунтується на знанні особистості учня й використовується з метою максимального забезпечення його потреб.

Підручник – книжка, в якій систематично викладаються основи знань з певного навчального предмета на рівні сучасних досягнень науки й культури, які відповідають змісту навчальної програми.

Планування уроку – конструювання взаємодії учителя та учня в процесі реального навчального часу.

Пообразний шлях аналіз літературного твору – спосіб аналізу, який передбачає ґрунтовне вивчення образної системи художнього твору. Логічним центром аналізу є образ.

Позакласні навчальні заняття – різноманітні види самостійної навчальної діяльності школяра, які безпосередньо пов'язані з уроками (виконання домашнього завдання, підготовка повідомлень, Рефератів, творчих робіт) та мають з уроками опосередкований зв'язок (гуртки, факультативні заняття).

Порівняльний аналіз літературного твору – система організації досліджень твору у його порівнянні з іншим інонаціональним твором. Основним прийомом організації вивчення твору стає порівняння.

Послідовність навчання – дидактичний принцип, згідно з яким вивчення нового матеріалу готується попереднім навчанням. **П.** робить процес навчання безперервним. Принцип **П.н.** використовується під час створення програм, підручників і реалізується в програмі. Він реалізується в таких правилах: від простого до складного, від відомого до невідомого, від близького до далекого, від легкого до важкого, від конкретного до абстрактного.

Поточне оцінювання – це процес встановлення рівня навчальних досягнень учня в оволодінні змістом предмета, умінням та навичками відповідно до вимог навчальних програм.

Прийом навчання – окрема операція, розумова або практична дія вчителів та учнів, що розкриває чи доповнює спосіб засвоєння матеріалу в рамках певного методу.

Прийом аналізу твору – специфічні методичні дії, за допомогою яких організовується вивчення літературного твору.

Принцип іманентності – вихідне положення роботи, яке базується на виділенні самодостатності виділеної одиниці.

Принцип компаративності – передбачає вивчення тексту чи його одиниці у ситуації порівняння, зіставлення з іншим.

Принцип контекстного вивчення творів – передбачає розгляд художнього твору з опорою на різні контексти.

Принцип країнознавства – передбачає вивчення художнього тексту через призму основних рис національної літератури, до якої належить літературний твір.

Принцип наступності – один із дидактичних принципів, який передбачає послідовність і системність у структуруванні навчального матеріалу, зв'язок і узгодженість ступенів і етапів навчального процесу. У шкільній практиці **Н.** забезпечується методично й психологічно обґрунтованою побудовою програм, підручників, дотриманням послідовності руху від простого до складного в навчанні та самостійній роботі учнів і взагалі всією системою методичних засобів.

Принцип наочності – один із дидактичних принципів, який передбачає формування в учнів уявлень і понять на основі живого сприйняття предметів пізнання або ж їхніх образів, зображень.

Принцип науковості – дидактичний принцип, здійснення якого забезпечує оволодіння учнями справді науковими знаннями, сприяє формуванню наукової картини світу.

Принцип нерепресивної свідомості – передбачає відмову у вивченні художнього твору за ідеологічними пріоритетами.

Принцип реабілітаційності – передбачає вивчення художнього твору в атмосфері емоційного переживання, але за умови дотримання норм захисту психологічного стану учня.

Принцип репрезентативності – передбачає презентацію художнього твору як явища національної літератури, до якої цей твір належить.

Проблемна ситуація – певним чином структурована навчальна ситуація, коли завдання не може бути вирішеним учнями на основі вже набутих раніше знань і досвіду, а тому школярі мають самостійно чи за допомогою вчителя здобувати нову інформацію і набувати новий досвід для виконання навчального завдання.

Проблемне навчання – вид навчання, коли викладач систематично створює проблемні ситуації та організовує діяльність учнів як ланцюжок поетапного розв'язання навчальних проблем. **П.н.** забезпечує оптимальне поєднання самостійної пошукової діяльності учнів із засвоєнням готових висновків науки. **П.н.** спрямоване на формування пізнавальної самостійності учнів, розвиток їхнього логічного, раціонального, критичного і творчого мислення та пізнавальних здібностей.

Проблемне запитання – запитання, відповідь на яке не може бути знайдена шляхом відтворення раніше набутих знань. Відповідь можна знайти шляхом проведення пошуково-дослідницької роботи, яка здійснюється в процесі реалізації певних етапів, що визначаються вчителем або самим учнем.

Професіограма вчителя – перелік та опис загально трудових та спеціальних умінь, необхідних для успішного виконання професійної діяльності. До складу **П.в.** входить суспільна та професійно-педагогічна спрямованість.

Р

Репродуктивні методи навчання – методи навчання, які ґрунтуються на репродуктивному характері мислення учнів. До їхнього числа належать словесні, наочні й практичні методи у випадках, коли зміст навчального матеріалу має інформативний характер, є способом практичних дій, є складним для засвоєння учнями й при цьому подається у готовому вигляді.

Рецепція – сприйняття, розпізнавання.

Рівні засвоєння знань – поступовий перехід учнів від ситуації незнання до знання, від емпіричних, одиночних, конкретних до теоретичних, системних, абстрактних знань. Розрізняють наступні **Р.з.з.**: сприйняття, осмислення, запам'ятовування та застосування. Відповідно формуються три рівні засвоєних знань: репродуктивний, реконструктивний та творчий.

Розвиваюче навчання – технологія навчання, за якою принципи, методи і прийоми навчання спрямовані на всебічний розвиток особистості учнів, за досягнення найбільшої ефективності навчання.

Розвиток особистості – процес і результат кількісних і якісних змін в організмі та психіці людини внаслідок навчання, спілкування і діяльності.

Роздатковий матеріал – матеріал, що допомагає ілюструвати або індивідуалізувати процес навчання.

Розповідь – вербальний (словесний) метод навчання; усний монологічний виклад навчального матеріалу. Р. має чітко визначену тему, логічну структуру, може ілюструватися за допомогою наочності.

С

Самостійна навчальна робота учнів – різноманітні види індивідуальної і колективної навчальної діяльності, яка здійснюється за завданням вчителя, але без його участі.

Свідомість – вищий рівень психічного відображення об'єктивних властивостей предметів і явищ навколишнього світу, процесів, що відбуваються в ньому, дій у регулюванні взаємин із людиною, природою, соціальним середовищем. Це здатність людини відтворювати дійсність, т.т. це специфічні механізми і форми відтворення реальних предметів, явищ, процесів діяльності.

Синтез – послідовне поєднання різних елементів об'єкта в єдине ціле (систему) у процесі пізнання та практичної діяльності. Синтез ще розуміють як процес міркування, процес послідовного отримання того, що має бути виведеним на основі первинних знань.

Синхронно-тематичне вивчення творів – методика, що передбачає поєднання в межах уроку вивчення творів різних письменників і синхронізацію навчальних дій у процесі шкільного аналізу. Подібні

об'єднання відбуваються у площині акцентуації певної історико-літературної або морально-естетичної проблеми.

Система навчання – основна категорія методики, сукупність головних компонентів навчального процесу, що визначають добір матеріалів для занять, форми його подання, методи й прийоми навчання, а також способи організації останнього.

Систематизація – розумова діяльність, у процесі якої розрізнені знання та уявлення про предмети і явища об'єктивної дійсності становлять єдину систему, налагоджується їхня єдність на основі вибраного принципу. С. є засобом підвищення ефективності процесу навчання.

Систематичність і послідовність у навчанні – один з дидактичних принципів, який означає засвоєння знань у певному логічному зв'язку.

Складання тематичного тезаурусу – упорядкування вчителем комплексу базових понять перед початком вивчення нової теми.

«Слідом за автором» – шлях аналізу художнього тексту, робота з яким вимагає прочитання твору і відтворення його змісту за попередньо сформованими запитаннями.

Словесне малювання – методичний прийом відтворення в словесному форматі елементу твору з метою образної візуалізації явних або прихованих внутрішніх смислів.

Словесні методи навчання – способи організації спільної роботи вчителя та учнів за допомогою слова (розповідь, бесіда, дискусія, робота з книгою тощо). Їх розподіляють на усні й письмові. Письмові характеризуються швидшою передачею інформації. Основними методичними прийомами, які допомагають підвищити результат письмового опрацювання джерел є конспектування, складання плану та тезисів, цитування. Анотування, рецензування, складання словників.

Словникова робота – систематична робота, спрямована на оволодіння учнями новими для них поняттями. Реалізовується шляхом пояснення незрозумілого, добору синонімів та введення нового поняття у зв'язне мовлення школяра.

Сократична бесіда – метод навчання, який реалізується через запитання відкритого характеру з намаганням обґрунтувати свою позицію щодо відповіді.

Стратегія – спосіб дії загальна керівна лінія спрямована на досягнення кінцевої мети у певному напрямку діяльності.

Структура уроку – сукупність елементів уроку, що забезпечують його цілісність і збереження основних характеристик за різних варіантів поєднання.

Субституція – зміщення, підстановка.

Судження – будь-яке висловлювання, думка про певний предмет чи явище; форма мислення в процесі якої виявляється наявність чи відсутність певних ознак, властивостей зв'язків.

Тезаурус – сукупність понять з певної галузі науки; у певному розумінні термінологічний словник.

Тема уроку – головна проблема уроку, розв'язання якої реалізовує мету уроку.

Тест – вид завдання стандартної форми, виконання якого має виявити наявність певних знань, умінь і навичок.

Тестове завдання – стисле стандартизоване завдання, метою якого є контроль за якістю засвоєння знань та визначення рівня навчальної підготовки. Розрізняють наступні основні види тестових завдань: завдання в закритій формі; завдання у відкритій формі; завдання на встановлення відповідності; завдання на встановлення правильної послідовності.

Технологія педагогічна – науково обґрунтована педагогічна система, яка гарантує досягнення певної навчальної мети через чітко визначену послідовність дій, спрямованих на розв'язання проміжних цілей і наперед визначений кінцевий результат.

У

Узагальнення – логічна операція, яка передбачає виявлення спільних рис, якостей, властивостей, зв'язків і відношень у групі об'єктів, фактів, явищ на основі їхнього зіставлення, порівняння, аналізу та формулювання висновку, теоретичного положення.

Уміння – набутий досвід, що ґрунтується на здобутих знаннях і навичках.

Урок – стандартна форма організації навчального процесу, чітко регламентована часовим обмеженням, процесом пізнання та взаємодіє учителя та учнів.

Урок бінарний – тип уроку, у структурі якого відтворюється процес розгляду проблеми з використанням специфіки різних навчальних дисциплін. На ньому можуть працювати педагоги різних фахів, кожен з яких реалізовує матеріал свого предмету.

Урок інтегрований – тип уроку, в структурі якого поєднуються певні змістові блоки з різних навчальних предметів з метою ґрунтовного та всебічного висвітлення загальної проблеми.

Урок інтерактивний – тип уроку, основною ознакою якого є реалізація навчального діалогу в різних формах, наслідком чого є можливість коригувати процес набутих знань і прискорення процесу формування вмінь.

Уява – психічний процес, що полягає у створенні людиною нових образів, оформленні думок на основі попереднього досвіду.

Ф

Факультативні заняття – один із різновидів диференційованого навчання за інтересами.

Філологічний аналіз художнього тексту – технологія аналізу художнього тексту, що базується на роботі з ключовими мовними одиницями в їх взаємозв'язку з усіма видами текстової інформації та у співвідношенні з іншими компонентами художнього твору.

Форма організації навчання – система організації навчального процесу що характеризується зовнішніми та внутрішніми принципами структурації.

Формування особистості – процес соціалізації людини, який передбачає розвиток, виховування, спеціально організоване чи спонтанне навчання.

Х

Хрестоматія – навчальна книга, що складається з літературних творів, історико-літературних, літературно-художніх, науково-популярних документів, мемуарних творів чи уривків з них, дібраних за програмою навчального предмету.

Хронотопічний аналіз – спосіб аналізу літературного твору, який передбачає розгляд тексту, з позиції відтворення в ньому художнього часу і художнього простору, що є основними складовими світу письменника.

Ц

Цілісний шлях аналізу художнього твору – спосіб аналізу твору, який передбачає повторне прочитання тексту і глибоке осмислення найважливіших компонентів, що становлять єдність художньо-естетичної структури твору.

Цитування – наведення дослівних уривків тексту з метою підтвердження думки.

Ч

Читання – вид психічної діяльності; виявляється в асоціюванні із зображенням літер звукових елементів мови.

Читання, його види – етап вивчення твору, початкова прихована форма його аналізу.

Читання в ролях – прийом аналізу художнього твору, який передбачає відтворення емоційного стану персонажів під час читання за допомогою інтонації, проводиться після або під час роботи над твором.

Читання виразне – читання художнього твору зі свідомим відтворенням смислової площини тексту за допомогою техніки мовлення та інтонаційно позначених логічно-емоційних наголосів. Є результатом підсвідомого сприйняття, початковим етапом аналізу тексту.

Читання коментоване – прийом аналізу художнього тексту, коли в процесі читання вводиться пояснення слів, фактів чи подій, виразів, мотивація поведінки героїв, певних елементів структури, характерні риси художнього стилю.

Читацька компетенція – вищий рівень реалізації читацьких умінь, необхідних для ефективного знакового спілкування читача з твором автора.

Ш

Шкільне обладнання – спеціально розроблені для школи і необхідні для її нормального функціонування предмети, зміст, побудова і конструкція яких враховує специфіку їх використання.

Шкільний театр – самодіяльний театр в навчальному закладі.

Шляхи аналізу літературного твору – способи вивчення літературного твору в шкільній практиці. Традиційно до їхнього числа входять «слідом за автором», по образний та проблемно-тематичний. Окрім того використовують філологічний, лінгвістичний, стилістичний, системно-структурний, компаративний тощо.

Я

Якість знань – характеристика фактичних результатів засвоєння знань учнями за різними параметрами: повнотою. Глибиною. Міцністю, оперативністю, гнучкістю, системністю і систематичністю, узагальненістю і конкретністю, які свідчать про засвоєння знань на певному рівні.

«Я»-концепція – система уявлень людини по саму себе, повніша й детальніша аніж уявлення, що складає самосвідомість та самооцінку.